

ANII DE RĂZBOI ȘI DE PRIGOANĂ (Continuare)

În această etapă am îndrăgit lecțiile profesorului Frucht despre Logică, în special părțile cu privire la teoria cunoașterii. Am avut norocul să găsesc în bibliotecă municipală cartea clasică a lui Henri Poincaré "Science et Hypothèse" și o carte despre Principiul Cauzalității care m-au ajutat foarte mult în însușirea gândirii științifice. Atunci am învățat că modul de gândire științific modern se bazează pe îmbinarea permanentă a experienței cu prelucrarea logică a datelor. După mulți ani am ajuns să înțeleg ce a vrut să spună Kant cu lucrarea lui de bază "Kritik der reinen Vernunft" și anume că știința nu poate progresa numai pe bază de gândire pură, ci trebuie să se bazeze pe experiență.

Iarna 1942 a fost marcată pentru noi prin noua îmbolnăvire a lui tata de pneumonie. De această dată însă aveam la dispoziție sulfamide cu ajutorul cărora tata a învins mai ușor boala. Dar mi-au rămas în amintire nopțile petrecute cu prietenul și medicul nostru de familie de atunci, Dr Karczag, care a stat lângă tata să-i dea injecțiile de sulfamidă în cursul nopții.

Tot în această perioadă a avut loc un eveniment foarte dureros în viața unor prieteni apropiați. Familia dr Mannheim, prieteni apropiați ai lui tata, a dispărut de pe o zi la alta. După mult timp s-a aflat că au fost deportați în Transnistria pe motivul că ceruseră viza de tranzit prin Uniunea Sovietică, dar n-au sosit în lagăr, fiind executați în drum.

Numele lui Dr. Mannheim Géza, Mannheim Leonora și Mannheim Andrei, fiul lor de 20 de ani, pe placa din cimitirul evreilor Timișoara.

În vara anului 1942 au început să circule zvonuri despre planurile de deportare a evreilor din Banat, Transilvania și Vechiul Regat. Lumea a început să-și cumpere îmbrăcăminte și încălțăminte potrivită și aștepta cu îngrijorare evenimentele. În toamnă s-a lămurit că deocamdată pericolul a trecut, dar trebuia să plătim un impozit excepțional, contribuția noastră la efortul de război.

Cu mulți ani după încheierea războiului, spre sfârșitul secolului, s-au publicat încet-încet cele întâmplate. Într-adevăr a existat un program de deportare a tuturor evreilor din România care

trebuia să înceapă în toamna anului 1942. Direcțiunea generală a căilor ferate pregătise deja planurile detaliate a transporturilor. Programul a fost întocmit la cererea guvernului german. Însă guvernul român a hotărît în ultimul moment amânarea programului ca urmare a unor neînțelegeri cu guvernul german cu privire la colaborarea economică. După evenimentele din iarna 1942-1943 care au răsturnat situația politică și militară din lume, guvernul român și-a schimbat poziția și deportarea evreilor a fost dată uitării. S-au spus și publicat multe variante cu privire la această problemă, dar cunoscând modul de gândire a politicianilor români, sunt ferm convins că motivul principal a fost părerea guvernului că evreii pot fi exploatați mai bine dacă nu sunt deportați.

În această perioadă a avut loc prima etapă a deportărilor din Ungaria. Familia Marmor (cumnatul tatălui meu), fiind cetățeni polonezi, au fost deportați spre Polonia. Noi am primit de la ei o carte poștală în care ne-au scris doar puține cuvinte, dar foarte semnificative: Suntem în drum spre Polonia, se pare că aici e sfârșitul...

Anul 1943 a adus o nouă cotitură în viața mea. În decembrie urma să împlinesc 18 ani, dar conform regulilor de atunci trebuia să mă prezint deja la 1 aprilie pentru serviciul militar. Evreii erau excluși din armată și urmau să fie mobilizați în detașamente de muncă obligatorie. Eu am primit un livret roșu special pentru evrei și în curând am fost trimis la primul loc de muncă: Horticultura orașului. Munca nu era ușoară, aveam sarcini bine precizate pe care eram obligați să le îndeplinim zilnic. Regimul de lucru era foarte strict, dar, fiind în primul an de lucru, după programul de 9 ore eram liberi. Deci am continuat să locuim acasă. După câteva zile petrecute la Horticultură am fost repartizat pentru lucru ca salar la șantierul de construcție a noii Prefecturi. La început am lucrat la transportul materialelor de construcție pentru șantier, mai târziu am fost repartizat ca ajutor pe lângă echipele de electricieni și instalatori. În aceste luni am avut ocazia să învăț multe în domeniul instalațiilor electrice și sanitare și după închiderea șantierului am rămas în continuare la Prefectura care avea nevoie de personal ajutător la deservirea sistemului de încălzire centrală. Din această perioadă am rămas cu mult respect pentru maestrul electrician Lustig cu care am colaborat din nou când am devenit inginer. Datorită acestui loc de muncă care a fost destul de greu, am rămas în oraș în iarna 1943-1944 și am putut să frecventez cursurile clasei a 8-a, căci liceul a organizat programul în așa fel ca tinerii care au rămas în oraș să poată participa cel puțin la o parte din ore.

Vara anului 1943 a fost marcată pentru mine de un eveniment personal cu consecințe de lungă durată. Am întâlnit-o pe Rolla, viitoarea mea tovarășă de viață. Rolla era elevă în secția de fete la același Liceu Israelit. Eu știam de existența ei încă din anunțurile de pe panoul liceului – văzând numele de Musafia Rolla mă întrebam dacă e băiat sau fată, numele fiind cu totul neobișnuit. Ceva mai târziu, cu ocazia festivității de încheiere a anului am văzut că e fata care a citit discursul de fine de an din partea liceului de fete. La câteva zile după acest eveniment am fost cu mama mea la operă ca să asist la concertul dat de Filarmonica din București condusă de maestrul George Georgescu. Când am ajuns la locurile noastre am constatat cu surprindere că prietenul meu Harry Felder care urma să șadă alături de noi și-a vândut biletul lui Rolla. Atunci am prezentat-o pe Rolla mamei mele în calitate de colegă de școală și ele au început să deschidă o discuție amicală la care desigur am avut și eu parte. După ce s-a încheiat concertul și ne-am luat rămas bun, mama m-a întrebat dacă aș vrea să mă împrietenesc cu această fată, pentru că i-a plăcut foarte mult. I-am răspuns că și mie mi-a plăcut și că m-a invitat la ea să ascult cum cântă piesa de pian a lui Debussy "La Fille aux cheveux de lin" pe care o pregăteam și eu. Urmarea acestei invitații a fost că m-am îndrăgostit de ea și nu mă mai interesa altă fată decât ea. Am început să-i fac curte și să devenim din ce în ce mai apropiați. Puținul meu timp liber a fost treptat

ocupat de întâlnirile cu Rolla și așa am continuat în următorii cinci ani, până când am reușit să ne căsătorim.

În legătură cu concertul îmi amintesc de un eveniment deosebit. Pentru transportul instrumentelor muzicale a orchestrei a fost mobilizată o grupă de tineri evrei care lucrau în acele zile într-un detașament de lucru în Timișoara. Maestrul Georgescu a remarcat grija deosebită cu care tinerii transportau instrumentele și, din aproape în aproape, a descoperit cine sunt și cum au ajuns acolo. Atunci a chemat pe unul dintre ei și i-a înmânat bilete gratuite pentru concert să le distribuie la ceilalți. În felul acesta a vrut să-și manifeste simpatia față de tinerii evrei și dezacordul față de modul umilitor în care erau tratați.

În aceeași perioadă am câștigat doi prieteni deosebiți: Ștefan Romașcanu, violinist și George Kurtag, pianist. Amândoi m-au ajutat să înțeleg mai bine muzica și mi-au rămas prieteni de lungă durată. Kurtag a devenit unul din compozitorii moderni recunoscuți, Ștefan a devenit prim-violonistul orchestrei din Lausanne, dar s-a îmbolnăvit și ne-a părăsit prea devreme.

Am rămas la Prefectură până în primăvara anului 1944, după care am fost repartizat la șantierul de construcție "Baia Garnizoanei" unde am lucrat cele 9 ore zilnice ca salahor, dar am dormit acasă. Misiunea noastră era să transformăm o porțiune rămasă din vechea cetate în adăpost antiaerian pentru comandamentul militar local. Munca la acest șantier a fost la început deosebit de grea, pentru că am avut un comandant militar care a căutat toate ocaziile să ne chinuiească cu misiuni grele și inutile și aplicând frecvent sancțiuni corporale. În disperare, băieții din detașament au recurs la o soluție originală: după ce au descoperit că într-o încăpădere din Baia Garnizoanei locuia Amalia, nebuna orașului, a cărei specialitate era să sărute pe oameni nevinovați pe stradă, au convins-o să-l sărute pe acest comandant în public. Manevra a reușit peste toate așteptările: nebuna l-a prins pe ofițer în fața detașamentului, l-a îmbrățișat și l-a sărutat de mai multe ori, după care nenorocitul a fugit. În locul lui a venit a doua zi un alt ofițer care era mai potolit și cât timp ne făceam treaba, ne-a lăsat în pace. Norocul nostru mare era însă cu maistrul zidar care era conducătorul tehnic al șantierului, domnul Taub, care a știut cum să colaboreze cu noi și în acest fel lucrarea a progresat onorabil.

Str. Brătianu (str. Gării) Timișoara, după primul bombardament, iunie 1944. În partea din centru-dreapta se vede fațada clădirii Industria încă neatinsă.

În vara anului 1944 au avut loc cele două bombardamente grele asupra orașului nostru, executate de aliați. Primul a fost noaptea, de către aviația engleză. Englezii au lansat întâi un mare număr de lumânări puternice suportate de parașute care au creat o iluminare intensă și au permis piloților să identifice clar obiectivele. După aceea au lansat mii de bombe incendiare asupra cartierului industrial dintre Gara Mare și canalul Bega. Locuința noastră a fost departe de zona bombardată, dar a doua zi am văzut îngroziți când am văzut distrugerile provocate acolo.

Al doilea bombardament a urmat peste câteva zile. De această dată a fost în timpul zilei și eu eram la lucru. Am stat în niște adăposturi simple de tot: niște șanțuri deschise. Spre norocul meu, în dimineața zilei respective, șeful șantierului a solicitat niște voluntari pentru transportul unor pietre mari necesare pentru consolidarea construcției. Eu m-am prezentat voluntar, pentru că, deși pietrele erau foarte greu de manevrat, am putut scăpa pentru câteva ore de pe șantier. Am reușit să conving și pe câțiva prieteni să vină cu mine. Alarma aeriană ne-a găsit într-o zonă îndepărtată de zona bombardată. Îmi amintesc cum stăteam pitiți în șanț și priveam avioanele cum se apropie. Avioanele zburau destul de jos așa că le-am putut număra: erau vreo 70. Apărarea antiaeriană era inexistentă, avioanele zburau fără să fie deranjate. Spre marea noastră bucurie, zona în care ne-am aflat a rămas în afara perimetrului bombardat, dar când după terminarea alarmei ne-am întors la șantier ne aștepta o imagine tragică: unul din șanțurile antiaeriene de pe șantier a fost lovit de o bombă și au murit 30 de persoane dintre care o parte erau colegii noștri de șantier.

O mică întâmplare a arătat cu cine avem de-a face. Într-o bună zi, maistrul Taub m-a chemat pe mine și pe prietenul meu Gyuri Szekely și a dispus să mergem cu el să facem o mică lucrare în afara șantierului. Ne-am suit cu el pe o căruță care ne-a dus până la calea Ghirocului, unde ne-am oprit lângă o casă familială – casa familiei Taub. Atunci am aflat misiunea pentru care am venit: să culegem toate caisele din grădină și să ducem acasă cât mai multe.

Sărim acum 10 ani. În vara anului 1954, când făceam turul meu obișnuit cu bicicleta să controlez echipele mele de electricieni răspândiți pe teren, am ajuns pe calea Ghirocului în apropierea casei familiei Taub. Mi-am amintit de vizita mea din 1944 și am sunat la poartă să văd dacă mai locuiesc acolo. Maistrul Taub mi-a deschis poarta și m-a întrebat ce doresc. Eu i-am amintit de cele întâmplate cu 10 ani în urmă și că doream să-l revăd și-i mulțumesc pentru modul în care s-a purtat cu noi în acele timpuri în care eram niște ființe fără drepturi. Bucuria lui a fost foarte mare și a mea la fel. Maistrul Taub era deja pensionar, dar în bună stare de sănătate și se ocupa de grădina lui care era și mai frumoasă decât înainte. M-a prezentat familiei și m-a invitat la masa de prânz la care am participat cu plăcere.

Tot în legătură cu amintirile din detașament: în anii 1960 se prezintă la mine un delegat al satului Obreja să-mi ceară ajutorul la electrificarea satului. Spre surprinderea mea am văzut că e fostul comandant al detașamentului de la Baia Garnizoanei, cel care s-a purtat mai bine cu noi. M-am gândit să-i spun sau nu că l-am recunoscut, dar m-am hotărât să tac și să-l ajut pentru că era vorba de o acțiune care trebuia sprijinită.

În primăvara anului 1944 s-a început deportarea în masă a evreilor din Ungaria. Familiile părintilor mei mama au fost lovite din greu: toți evreii din afara Budapestei au fost trimiși în lagăre de muncă forțată sau deportați în lagărele de exterminare din Polonia, iar cei din Budapesta au fost concentrați într-un ghetou. Ca urmare a deportărilor cea mai mare parte din rudele noastre au pierit. Noi am aflat de soarta lor abia la sfârșitul războiului.

SFÂRȘITUL RĂZBOIULUI. ANII DE DUPĂ ELIBERARE

Revenim la vara anului 1944. În seara zilei de 23 august vin vecinii care au ascultat știrile la radio și ne anunță marele eveniment: România a cerut armistițiul Națiunilor Unite și a promis că va întoarce armele împotriva Germaniei. Totodată s-a anunțat că mareșalul Antonescu care nu a fost de acord cu acest pas a fost arestat și că o serie de legi promulgate de regimul Antonescu, printre care și cele antisemite, au fost abrogate.

Evenimentul din 23 august 1944 n-a venit chiar ca o surpriză. Situația militară pe fronturile din Rusia era din ce în ce mai gravă pentru Germania și aliații ei. Frontul se apropia rapid de granițele României și soldații care ne păzeau în detașamentul de lucru au început să fraternizeze cu noi. La începutul lunii august soldații respectivi au început să ne spună că nu vom mai munci multă vreme, "în armată se vorbește..."

A doua zi am primit două anunțuri care amândouă erau perimate: un ordin de chemare pentru a mă prezenta la lagărul de muncă de la Doaga și o comunicare prin care eram invitat să mă prezint la Cercul de Recrutare să primesc Carnetul de scutire de la munca obligatorie. Lagărul de muncă de la Doaga era deja desființat ca urmare a înaintării armatei Sovietice (Doaga era lângă Prut), iar carnetul de scutire nu mai era necesar, căci legea cu privire la serviciul militar al evreilor era anulată. Interesant de menționat că ordinul de chemare era din luna aprilie, dar poșta n-a reușit să mă găsească decât cu mare întârziere, pentru că ordinul era pentru Laszlo Nicolae, domiciliat în strada Doja, iar eu nu mai locuiam acolo demult și nu eram cunoscut sub acest nume. Datorită acestei deficiențe birocratice am scăpat de acest lagăr care era vestit pentru condițiile deosebit de grele de muncă și de cazare.

Perioada următoare s-a caracterizat printr-o serie de evenimente care se succedau ca un torent. Am primit înapoi locuința din strada Doja, am recăpătat aparatul de radio și am putut folosi bicicletele. Tata a fost reintegrat în postul lui de director, dar a menținut în continuare la locul de muncă pe cel care fusese adus în locul lui drept răsplată și mulțumire că a avut grijă ca el să fie menținut în serviciu afirmând că nu putea conduce societatea fără el. Fratele meu a fost primit în Baroul avocaților și a primit un serviciu la Banca Timișoarei. Eu am fost invitat împreună cu toți absolvenții Liceelor Israelite care nu au fost admiși la bacalaureat între 1941-1944 să mă prezint la comisia de bacalaureat care, pentru arădeni și timișoreni, se întrunea la sfârșitul lui septembrie la Arad. Între timp, unități ale armatelor maghiare și germane au încercat să pătrundă pe teritoriul României. Armata maghiară a profitat de lipsa de apărare a orașului Arad pe care l-a ocupat, dar după o săptămână au fost forțați să se retragă. În această săptămână s-au grăbit să introducă legislația antisemită, obligând pe locuitorii evrei să poarte steaua galbenă. Armata germană a încercat să pătrundă în România trimițând spre Timișoara una din diviziile lor care se retrăgea din Iugoslavia. Populația evreiască din Timișoara, alarmată de această primejdie, s-a refugiat înspre Lugoj, în speranța să fie salvați de armata sovietică. Familia noastră s-a refugiat în pivnițele unor prieteni creștini din Timișoara, în speranța că o eventuală ocupație germană va fi doar de scurtă durată.

Unitățile germane au avansat într-adevăr pe șoseaua dinspre Belgrad și au ajuns la intrarea în Fratelia. Pușinii militari de care dispunea garnizoana orașului au improvisat un nod de rezistență care a determinat pe germani să se oprească, căci nu și-au dat seama de slăbiciunea garnizoanei. Între timp, unitățile de frunte ale armatei sovietice care erau deja în apropiere au fost alarmate de autoritățile locale și au trimis spre Timișoara un grup de camioane Studebaker, fiecare camion

transportând 15-20 soldați și având câte un tun antitanc atașat. Eu eram în centrul orașului și am numărat camioanele pe măsură ce intrau: erau vreo 50, deci era cam un regiment. Comandantul unității sovietice a întrebat pe trecători unde se află germanii, după care s-au grăbit să ia poziție și în curând s-a auzit schimbul intens de focuri. Intervenția unității sovietice a împiedicat intrarea germanilor în oraș, ceea ce era de mare importanță, căci exista pericolul ca populația germană organizată în Volksgruppe să vină în sprijinul armatei germane. Luptele au durat 3 zile, unitatea românească a participat intens prin bateria de tunuri Skoda de 150 mm care se afla pe terenul arenei Politehnica și care trăgea obuzele deasupra orașului. Cu toată superioritatea numerică, unitățile germane nu au reușit să pătrundă în oraș și după 3 zile s-au predat armatei sovietice care între timp a reușit să aducă întăriri. Ascunși în pivnița familiei Schweiger, noi ascultam cu multă emoție schimbul de focuri care s-a încheiat cu șuieratul bateriilor de Katiușe care au marcat sfârșitul bătăliei.

În această perioadă, germanii au arătat din nou cât erau de nemiloși față de populația civilă: zilnic au apărut avioane germane deasupra Timișoarei, trăgând cu mitralierele în lungul străzilor. Noroc că populația era de bine de rău învățată cum să se protejeze, așa că au fost puține victime. Rolla și cu mine eram cu barca pe Bega cu ocazia primului atac, în care un avion de vânătoare a zburat deasupra canalului trăgând în lumea care se afla în apă și pe mal. A coborât atât de jos, încât am putut distinge pilotul.

A venit momentul plecării la comisia de bacalaureat care avea loc la Liceul de Stat din Arad. Toată clasa noastră a plecat împreună cu o serie de colegi care așteptau de mulți ani acest eveniment. Drumul la Arad a fost cu multe peripeții, căci avioanele germane au tot atacat calea ferată, dar până la urmă am reușit să sosim după un drum de 50 km care a durat 12 ore. Dar când să sosim la Arad am constatat că trenul ne-a lăsat în gara din Aradul Nou căci între timp podul de peste Mureș a fost distrus. Deci sfârșitul drumului l-am parcurs pe jos, dar fericiți că am ajuns.

La Arad am stat o săptămână, fiind musafirul familiei Friedland. Cu Fredi Friedland mă împrietenisem în anul școlar 1940-1941 când elevii evrei din Arad au venit să frecventeze școala noastră. Din 1941, comunitatea din Arad a organizat și ea un liceu propriu care a funcționat până în 1944. În această săptămână nu prea am putut dormi, pentru că aproape în fiecare noapte era alarmă aeriană din cauza atacurilor aviației germane.

Bacalaureatul s-a încheiat bine pentru toată clasa și noi ne-am întors acasă, preocupați de ce urmează să facem în continuare. Eu și cu mai mulți colegi ne-am hotărât să ne prezentăm la examenul de admitere la Politehnică care urma să se țină peste câteva zile. Dar când ne-am prezentat la înscriere, am fost refuzați pe motivul că n-au primit încă de la Ministerul Învățământului anularea legii prin care evreii erau excluși din universități. A doua zi însă am fost invitați telefonic în mare grabă și cu scuze. Unul din candidații refuzați a reclamat la prefectul județului, profesorul Valeriu Novacu, cele întâmplate și dânsul a intervenit personal. Politehnica din Timișoara a fost ani de zile focarul antisemitismului și acest eveniment a fost o ultimă încercare de a ne sabota.

Admiterea la Politehnica a fost un examen greu, dar elevii Liceului Israelit erau foarte bine pregătiți, datorită în mare parte profesoarei noastre Maria Neumann care a reușit în ultimii doi ani să facă minuni cu noi. E important de menționat că o parte din candidați care erau generații mai vechi s-au pregătit singuri în timpul când munceau pe șantier.

Îmi amintesc cu nostalgie seara în care am plecat cu tatăl meu să văd rezultatele afișate la Politehnica. Nu mi-a venit să cred ochilor, dar așa era: primii 19 de pe lista celor reușiți au fost tineri evrei. Primul a fost Sepi Kaufman cunoscut de toți colegii ca matematician excepțional. Când tata a văzut că eu eram al doilea, el a fost mai fericit decât mine.

După primul an, Sepi a continuat studiile la facultatea de matematică și a ajuns după absolvire să fie membru în corpul didactic din Politehnica. Împreună cu Vili Löwenfeld au fost autorii primului calculator electronic realizat în mediu universitar în România.

Admiterea la Politehnica a fost visul meu de multă vreme, dar acum a devenit realitate. Am pornit pe calea de a deveni inginer ca și răposatul meu unchi Lajos care mi-a rămas model de viață. Această admitere a avut și o altă importanță practică. Politehnica era în același timp și școală militară, deci eram scutiți de mobilizare, ceea ce era foarte important, România fiind încă în stare de război.

A început o etapă nouă în viața mea, cu totul deosebită de până acum. Din muncitor salahor am devenit student la unul din institutele de învățământ cele mai exigente și, în același timp, am început să particip și la viața politică. Imediat după 23 august am intrat în rândurile tineretului comunist și la 1 mai 1945 am fost primit ca membru în Partidul Comunist. Aderarea mea la comunism a fost determinată de evenimentele din perioada 1940-1944 și de studiul materialelor de bază a filozofiei și a economiei marxiste.

Activitatea mea zilnică se desfășura în trei domenii: studiul, politica și Rolla. Politica a fost foarte importantă la început când urmăream cu entuziasm evoluția României către regimul socialist. Treptat însă am început să fiu din ce în ce mai dezamăgit, văzând ce se întâmplă în jurul meu. Una dintre descoperirile cele mai neplăcute a fost când am văzut ce a pățit unul din prietenii mei care a cerut să se retragă din partid și a fost exclus într-o formă brutală – “din partidul comunist nu te poți retrage, poți fi numai exclus”... Atunci m-am hotărât să reduc participarea la politică, dar fără să ajung la conflict.

Primăvara anului 1945 a fost marcată pentru familia noastră de întoarcerea din lagărele de concentrare a unei părți din cei deportați. Majoritatea rudelor noastre din Ungaria au fost deportați sau mobilizați în lagăre de munca forțată și numai o mică parte din ei au rămas în viață. Familia noastră din Timișoara a fost unul din locurile de primire și de refacere pentru cei care s-au întors. Prima care a sosit din Auschwitz a fost verișoara mea Piri, după care au apărut sora ei mai mare Lili și unul din frați, Feri. Toți trei au rămas la noi perioade scurte, necesare pentru refacerea fizică și psihică după care s-au întors la locul lor de origine Covasna.

Dar evenimentul cel mai dramatic a fost când într-una din seri un camion Studebaker al armatei sovietice s-a oprit în fața casei noastre din str Doja și din mașină au apărut mătușa mea Sári, verișoara Eva și bunica Rozalia. Ele au fost descoperite și salvate cu ajutorul unui ofițer rus care a fost încartiruit la noi și care, când a plecat cu unitatea lui la Budapesta, s-a oferit să-i caute. Bunica era în stare de comă, dar primind îngrijirea doctorului Perlstein și-a revenit rapid. Mătușa și Eva s-au întors după o lună la Budapesta, dar bunica a rămas la noi până la sfârșitul vieții.

1945. Bunica Rozalia Hidveger

În al doilea an de studenție am început să am probleme de sănătate. Urmând sfaturile unor colegi am încercat să mă obișnuiesc să merg iarna cu capul gol. Rezultatul a fost că m-am îmbolnăvit de o sinusită a cărei consecințe m-au urmărit ani de zile. Dar am avut și un câștig: după câteva recidive, prietenul nostru dr Salamon m-a sfătuit să fac o cură de aer de munte și eu m-am folosit de oferta familiei Dornhelm să mă duc cu ei la Muntele Mic. A fost bine și pentru sinusită și pentru starea mea generală, pentru că am învățat să schiez de la un antrenor foarte bun.

Sinusita m-a chinuit timp îndelungat. După tratamente la Olănești și la Slănic Moldova am rămas cu o sensibilitate alergică care se manifesta sub formă de dureri de cap foarte intense. Cu ajutorul lui Rolla am reușit să găsim sursele durerilor: fumul de țigară, vaporii de benzină și de acetonă erau declanșatorii principali. În consecință am început să mă feresc de fumători și de mașinile care nu erau bine protejate contra scăpărilor de benzină. Norocul meu era că a început campania internațională împotriva fumatului în locuri publice, deci și la ședințe, iar noile mașini erau bine protejate.

Anii studenției mi-au adus mult din punct de vedere profesional. Am avut parte de câțiva profesori deosebit de buni de la care am putut învăța nu numai materia propriu-zisă, dar și reguli importante de conduită profesională, așa că la încheierea celor 5 ani de studii m-am simțit pregătit pentru meserie. Dintre profesori am amintiri foarte bune despre Stefan Nădășan, Coloman Bakonyi, Plautius Andronescu, Aurel Bărglăzan, Gh. Th.Gheorghiu, Valeriu Alaci, Remus Rădulet, Toma Dordea, Corneliu Mikloși.

Aici intercalez o întâmplare care îl caracterizează pe profesorul Bakonyi, dar și acele vremuri. În fiecare vară după anul doi, aveam obligația să facem practică la o întreprindere industrială. În vara 1946 am făcut această practică la atelierele mecanice ale Fraților Szlahotka din Timișoara. Într-una din zile apare profesorul Bakonyi care era responsabilul facultății pentru controlul practicii. Grupa de studenți lucra în acele zile la turnătorie unde pregăteam formele pentru turnare și eram negri de praf. Profesorul s-a apropiat de mine și m-a întrebat unde sunt studenții. A rămas plăcut

surprins când i-am spus că noi suntem. Profesorul a fost foarte mulțumit, căci nu era obișnuit să găsească pe studenți lucrând practic.

Anii de studenție m-au îmbogățit cu o serie de prieteni valoroși: Victor Feldmann, Ștefan Feldmann, Daniel Löbl, Vasile Schönberger, Adam Semlyén, Eva și Nathan Amen, Alexandru Schauer, Vili Löwenfeld, Sepi Kaufmann, David Frenkel, Dora și Cali Szmuk, Fredi Cosma, Ionel Roth și Tomi Barta.

Câteva amintiri mai deosebite din anii studenției. În anul 1, Liviu, unul din fiii doctorului Groza (prim-ministrul de atunci), mi-a fost coleg și ne-am împrietenit. În anul următor a primit o bursă la Politehnica din Zürich, dar în vacanțe ne întâlneam. Cu această ocazie m-a întrebat dacă am nevoie de vreo carte și cu proxima ocazie mi-a adus cartea clasică de mașini electrice a profesorilor Bödefeld și Sequenz.

În anul trei m-am ocupat în cadrul activităților obștești de reeditarea cursului de Măsurii Electrice al profesorului Andronescu. Când lucrarea a fost încheiată și s-a început difuzarea, au apărut doi studenți din anul superior și au reclamat ca aș fi exploatat lucrarea lor, pentru că ei au fost autorii ediției anterioare. Când au aflat că tot ce am făcut era în muncă obștească și era cu aprobarea profesorului, au cerut mii de scuze și în continuare am rămas cu ei în relații bune. Când peste mulți ani am primit diploma de doctor, cel care mi-a predat diploma a fost rectorul Anton, care era unul din studenții care m-au reclamat pe atunci. Am fost plăcut impresionat că atunci când mi-a dat diploma, m-a și îmbrățișat.

Va urma